

Hur mår rikemansbarnen egentligen?

Det behöver knappast påpekas att det kan vara skadligt både till kropp och själ att växa upp i fattigdom. Men hur är det på den andra sidan? Kan det också vara riskabelt att växa upp i ett rikemanshem? Amerikansk forskning tyder på det.

För några år sedan körde en 16-årig rikemansson från Texas i berusat tillstånd ihjäl fyra personer. Som förmyndande omständighet hävdade hans advokat att den åtalade vuxit upp i en slapp hemmamiljö där det fanns pengar i omätligt överflöd. Sexton-åringen ansågs vara så rik att han inte behövt lära sig skilja på vad som var rätt och fel. Advokaten pläderade för strafflöshet därför att pojken hade drabbats av "affluenzia". En "överflödssjuka" som gjort honom asocial. Fallet gav upphov till en intensiv debatt och satte fokus på hur det kan stå till i rikemanshem bakom fasader av glitter, glamour och materiell överflöd. Man undrade om det aktuella fallet bara var en udda händelse eller om det var något som förekommer frekvent.

Den amerikanska professorn Suniya Luthar, som under en lång följd av år forskat om rikemansbarns sociala och hälsomässiga förhållanden, kom nu i rampluset. Hennes slutsats efter 20 års forskning är att rikemansbarnen

har blivit allt mer ängsliga, hänsynslösa och självdestruktiva.

Suniya Luthars forskning visar på tre saker. För det första att missbruk av droger och alkoholkonsumtion i berusningssyfte är betydligt vanligare bland rika tonåringar än bland tonåringar i allmänhet. För det andra att kriminellt beteende som stölder och regelbrott som fusk är vanligare. För det tredje att andelen med allvarlig psykisk ohälsa som depression och ångest är två till tre gånger vanligare än snittet.

Professor Luthar tar upp några möjliga förklaringar. En är brister i föräldrarollen som till exempel avsaknad av en moralisk kompass om vad som är rätt och fel. En annan är trycket från föräldrarna att barnen måste vara på topp. Att ständigt prestera bättre och bättre i skolan och på fritiden. Budskapet från föräldrarna är inte "bara du gör så gott du kan så är vi nöjda" utan "det där hade du kunnat göra mycket bättre".

En tredje är att de tidigt inpräntas i

en föreställning om att människor är ansvariga för sin egen framgång eller misslyckanden. Blir du rik beror det på dig själv. Blir du det inte har du dig själv att skylla.

En fjärde är att föräldrarna inte prioriterar att vara med sina barn. De är upptagna av annat. Uppfostran och den dagliga samvaron med barnen får barnsköterskor och barnflickor ta hand om. Det får till följd att banden till barnen blir ytliga och distanserade.

Många rika tonåringar lever i ett tristessliknande tillstånd och forskare har börjat tala om Wealthy Fatigue Syndrome som är en form av utmattning som är förorsakad av den leda som rikedom för med sig. Man spenderar pengar på lyxbilar, lyxbåtar lyxresor och alkohol och droger som ett sätt att döva tristessen.

Ensamhetskänslor är vanliga visar professor Luthars forskning. Hon menar att rikedomskulturen gör det svårt att skapa jämlika och vänskapliga relationer. Det blir svårt för rika barn och ungdomar att få vänner som växer upp i familjer med vanliga inkomster. Ojämligheten i resurser skapar problem i vardagen.

Luthar har också jämfört fattiga och rika barn vad gäller deltagandet i medborgerliga aktiviteter och funnit att fattiga barn är långt mer medborgerligt sinnade än rika barn. De går oftare i kyrkan och är med i olika rörelser och föreningar. De har också ett mer omfattande socialt nätverk. Hennes slutsats är att fattiga barn är mer altruistiska och hjälpsamma än vad rika barn är.

Så långt den amerikanska forskningen. Såvitt jag känner till finns inte

någon motsvarande svensk forskning. Det närmaste man kommer är professor Mikael Holmqvist välskrivna och intressanta bok *Djursholm: Sveriges ledarsambälle* som bland annat ger en detaljerad bild av hur livet för rikemansbarn i ett elitsambälle ter sig.

Till det yttre är Djursholmsbarnen artiga och vänliga. Många är kärleksförstående och har ett stort ömhetsbehov. De vill bli sedda och kramade men föräldrarna har inte alltid tid med sådant. Det finns annat som får gå före. Visserligen är barn i Djursholm viktiga men då skall det vara på distans. Föräldrar är inte heller speciellt engagerade i barnens uppfostran och vardag. Barnflickor tar hand om det praktiska. De hämtar och lämnar barnen på skola och dagis. Läser läxor med dem. Tar hand om smutsiga kläder. Rensar ogräs. Lagar mat.

Det finns en attityd att människor inte skall hålla på med det som kan uppfattas som ”dirty work”. Man skall inte heller komma varandra för nära.

Många barn upplever att de inte duger, att de är otillräckliga, att de inte är perfekta nog. Det hänger, menar Holmqvist, samman med föräldrarnas höga prestationskrav med förväntningar att de skall bli framgångsrika.

Barnen lär sig tidigt att det finns servicepersonal som passar upp och ställer saker och ting tillrätta. Det är bara att tillkalla en polack om något går sönder. Och det finns alltid de som dukar, lagar mat och dukar av. Det behöver man inte göra själv.

– Att barn och ungdomar på tennisklubben bara reser sig från bordet och lämnar disken åt en anställd är bara

Dagen präglades av tristess och brist på glädje.
De var svältfödda på kärlek och omtanke.

vad som förväntas av dem som överklass.

Det är skrivet en hel del om hur det var förr i världen för de rika barnen. Bland annat under den viktorianska epoken. Rikemansbarnen hade förstås det bättre materiellt sett än de fattiga barnen. De behövde inte arbeta. Det fanns rikligt med mat. De hade vackra och dyra kläder. Men psykologiskt sett var det inte någon dans på rosor. Dagen präglades av tristess och brist på glädje. De var svältfödda på kärlek och omtanke. Winston Churchill som växte upp i ett rikemanshem lär ha sagt att han kunde ”räkna de gånger han som barn hade kramats av sin mamma”.

Rikemansbarnen umgicks sällan med sina föräldrar för de hade annat att göra. Den dagliga fostran sköttes av en sköterska som var mycket formell och strikt där det inte fanns plats

för varken glädje, empati eller kärlek.

***

Jag gissar att många har svårt att ta till sig att det förekommer missbruk, psykisk ohälsa och sociala problem bland rikemansbarn i den omfattning som professor Suniya Luthars forskning visar. Kanske beror det på den glamour som omger de rika. De framställs ofta som vackra, självsäkra och framgångsrika – egenskaper som många av oss andra saknar. Det kan vara svårt att tro att bakom denna fina fasad finns kärlekstörstande, ängsliga och ensamma barn som ingenting annat vill än ha en kram.

Bengt Starrin
Professor och krönikör
bengt@starrin.nu